

Research Article

The Effectiveness of Circle of Security-Parenting (COS-P) Program on the Parenting Style of Mothers of Children with Hearing Impairment

Nafas Rangani¹, Mohammad Ashori^{2*}, Ghasem Norouzi²
& Daniel P. Hallahan³

1. Ph.D. Student of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

2. Associate Professor, Department of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran. Email: m.ashori@edu.ui.ac.ir

3. Professor Emeritus, Department of Curriculum, Instruction & Special Education, University of Virginia, U.S.A.

Abstract

Aim: This study examined the effectiveness of the Circle of Security-Parenting (COS-P) program in improving parenting styles among mothers of children with hearing impairment.

Method: A quasi-experimental pretest-posttest-follow-up design with a control group was used. The population included mothers of children aged 4–6 years with hearing impairment in Shiraz during 2023–2024. Thirty participants were selected through convenience sampling and randomly assigned to experimental and control groups (15 each). The Baumrind Parenting Styles Questionnaire was administered at three time points. The experimental group received ten weekly COS-P sessions (90–120 minutes each). Data were analyzed using repeated-measures ANOVA.

Results: The COS-P program produced a significant increase in authoritative parenting ($F = 28.10, p < 0.05$) and a significant decrease in permissive parenting ($F = 19.92, p < 0.01$) at posttest, with effects maintained at follow-up. No significant change was observed in authoritarian parenting style ($F = 1.83, p > 0.05$).

Conclusion: COS-P is an effective intervention for enhancing adaptive parenting styles among mothers of children with hearing impairment. Implementing this attachment-based program may support healthier parent-child relationships and promote better developmental outcomes in this population.

Key words: Circle of Security-Parenting, Hearing Impaired, Parenting Styles

Citation: Rangani, N., Ashori, M., Norouzi, Gh., & P. Hallahan, D. (2025). The Effectiveness of Circle of Security-Parenting (COS-P) Program on the Parenting Style of Mothers of Children with Hearing Impairment. *Appl. Psychol* 19 (4):9-31.

مقاله پژوهشی

اثربخشی برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی

نفس رنگانی^۱ و محمد عاشوری^{۲*}، قاسم نوروزی^۳ و دانیل پی. هالاهان^۴

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
۲. دانشیار گروه روان‌شناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. ایمیل: m.ashori@edu.ui.ac.ir
۳. استاد ممتاز گروه برنامه درسی و آموزش و پرورش ویژه دانشگاه ویرجینیا، ایالات متحده آمریکا.

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی آموزش برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی انجام شد.

روش: این پژوهش، یک مطالعه شبه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری با گروه کنترل بود. جامعه آماری شامل تمامی مادران کودکان با آسیب شنوایی ۴ تا ۶ ساله شهر شیراز در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود که با نمونه‌گیری در دسترس ۳۰ نفر انتخاب و به طور تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل (۱۵ نفره) گمارده شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری بامریند استفاده شد. برای گروه آزمایش برنامه فرزندپروری محیط امن به صورت هفتگی در ۱۰ جلسه‌ی ۹۰-۱۲۰ دقیقه‌ای اجرا و داده‌ها با استفاده از تحلیل واریانس با اندازه‌های مکرر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که آموزش فرزندپروری محیط امن منجر به افزایش سبک فرزندپروری مقتدرانه ($F=19.916$) و کاهش سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه در مرحله پس‌آزمون شد ($F=10/28$, $P<0/05$) و این تأثیر در مرحله پیگیری معنادار بود. همچنین این برنامه بر سبک فرزندپروری مستبدانه تأثیر معناداری نداشت ($F=1/832$, $P>0/05$).

نتیجه‌گیری: آموزش فرزندپروری محیط امن می‌تواند باعث بهبود سبک‌های فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی شود.

کلیدواژه‌ها: آسیب شنوایی، سبک‌های فرزندپروری، فرزندپروری محیط امن

استناد به این مقاله: رنگانی، نفس، عاشوری، محمد، نوروزی، قاسم و پی. هالاهان، دانیل. (۱۴۰۴). اثربخشی برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی. فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، ۱۹ (۴): ۳۱-۹.

مقدمه

وقتی والدین با ترومای حل‌نشده ناشی از تشخیص ناتوانی فرزند خود مواجه می‌شوند، رفتار متناقض دارند کیفیت فرزندپروری آن‌ها پایین می‌آید و ضعف‌ها و توانمندی‌های واقعی فرزندشان را در مدل‌های ذهنی خود نشان می‌دهند (ماجورانو، گورزونی، کودا و مورلی، ۲۰۲۰). آن‌ها اغلب به عنوان والد احساس ناامیدی و عدم صلاحیت می‌کنند و این ممکن است مانع از تعامل والد و فرزند شود (فینک، ۲۰۲۱). آسیب شنوایی^۱ که شامل ناشنوایی^۲ و کم‌شنوایی^۳ یا سخت‌شنوایی می‌شود به عنوان یکی از شایع‌ترین انواع آسیب‌های حسی در سراسر جهان شناخته شده است (آقازارتی، عاشوری، نوروزی و هالاهان، ۱۴۰۱). تشخیص کم‌شنوایی در اوایل دوران کودکی می‌تواند یک رویداد استرس‌زا برای والدین شنوا باشد، زیرا آن‌ها باید در انتظارات خود از شایستگی فرزندشان و نقش والدینی خویش تجدیدنظر کنند (کوبوسکو، گانک، پالوچ، جدرژچاک، فلودرا و اسکارزینسکی، ۲۰۲۱). در چنین شرایطی تشخیص آسیب شنوایی می‌تواند درک منفی مادران از خود را تشدید کند و آن‌ها را از نظر ذهنی به چالش بکشد (آستا و همکاران، ۲۰۲۴).

وقتی والدین کودکی کم‌شنوا دارد، اغلب مدلی برای تربیت او ندارند و در مواجهه با نقش‌های جدید خود به عنوان والدین یک فرزند کم‌شنوا با مشکلاتی مواجه می‌شوند (آنتونوپولو، هاجیکاکو، استامپلتریس و نیکولاو، ۲۰۱۲). از این رو، والدین شنوا دارای کودکان کم‌شنوا ممکن است با چالش‌های والدینی قابل‌توجهی مواجه شوند (سیلی، مک‌ماهون و سولر، ۲۰۲۳) و سبک‌های فرزندپروری آن‌ها ممکن است با سبک‌های والدینی که کودکان معمولی متفاوت باشد (فیلیپس، کانرز و کرتتر اسمیت، ۲۰۱۷). دایانا بامریند (۱۹۷۱) در حوزه سبک‌های فرزندپروری نظریه‌ای را ارائه کرد و در آن به سه سبک مختلف فرزندپروری پرداخت. چندین سال بعد، در دهه ۱۹۸۰، نیز سبک چهارم را مطرح کرد و گفت که این چهار نوع سبک، بر اساس دو بعد کنترل والدین و صمیمیت و محبت آن‌ها طبقه‌بندی می‌شوند. سبک مستبدانه شامل کنترل زیاد و محبت کم است، سبک سهل‌گیرانه به کنترل کم و محبت زیاد اشاره دارد، سبک طردکننده به کنترل کم و محبت کم مربوط می‌شود و سبک مقتدرانه به کنترل زیاد و محبت زیاد اشاره دارد (کوپنز و سولمنز، ۲۰۱۹).

اغلب والدین کودکان ناشنوا و کم‌شنوا دارای سبک‌های فرزندپروری بیش از حد محافظه‌کارانه و مستبدانه هستند (ایوبوغللو، مرکان، و ایوبوغللو، ۲۰۲۱). خانواده‌های دارای فرزندان ناشنوا و کم‌شنوا که سبک فرزندپروری آن‌ها سهل‌گیرانه است مشکلات رفتاری برونی‌سازی و درونی‌سازی

۱. hearing impairment

۳. hard of hearing

۲. deafness

فرزندانشان نسبت به همسالان شنوای آن‌ها بیشتر است. سبک فرزندپروری والدینی که سطوح بالایی از استرس را تجربه می‌کنند بدون توجه به وضعیت شنوایی فرزندانشان، مستبدانه یا سهل‌گیرانه است. از طرفی، فرزندپروری مقتدرانه با مشکلات بیرونی و درونی کمتر در کودکان ناشنوا و کم‌شنوا ارتباط دارد اما چنین ارتباطی در کودکان شنوا کمتر دیده می‌شود (چانگ، چینگ و چن، ۲۰۲۳). والدین شنوا دارای فرزند ناشنوا به احتمال بیشتری از سبک فرزندپروری نامناسب استفاده می‌کنند (اکیم و اوچاکچی، ۲۰۱۵). علاوه بر این، والدین به‌ویژه آن‌هایی که احساسات حل‌نشده در مورد تشخیص آسیب شنوایی فرزندشان دارند احتمالاً کودک ناشنوا و کم‌شنوای خود را آسیب‌پذیر می‌دانند. آسیب‌پذیری ادراک شده بیشتر نیز با رفتار والدینی مرتبط است و تأثیر منفی بر روابط والد و فرزند می‌گذارد (سیلی و همکاران، ۲۰۲۳).

بسیاری از مادران توانایی‌های لازم را در نحوه تعامل و برخورد با کودک ناشنوایی خود ندارند. علاوه بر این، اولین رابطه والد-کودک و تداوم آن از اهمیت زیادی برخوردار است (مکسول، مک‌ماهون، هوپر، ری، هاوکیلز و بارت، ۲۰۲۱). بنابراین، با توجه به اینکه به نظر می‌رسد وجود کودک کم‌شنوا باعث تهدید تعامل و روابط بین او و سایر اعضای خانواده شود. استفاده از برنامه‌های آموزشی مناسب برای ارتقای تعامل مادر و کودک کم‌شنوا مهم است (عاشوری و جلیل‌آبکنار، ۲۰۱۹). در همین راستا، برنامه فرزندپروری بالنده آقازیارتی و همکاران (۱۴۰۱)، برنامه آوای برتر عاشوری (۱۳۹۹)، برنامه بهنگام نیک‌خو و همکاران (۱۳۹۷)، برنامه فرانک موللی (۱۳۹۳)، برنامه فرزندپروری مثبت ساندرز (۲۰۰۸)، برنامه فرزندپروری ذهن‌آگاهانه جان کاباتزین (۲۰۰۹)، برنامه فرزندپروری آرامش‌بخش مارکهام (۲۰۱۵) از جمله برنامه‌های اجرا شده برای والدین کودکان با آسیب شنوایی هستند که شامل تمرکز بر تقویت و پرورش روابط مثبت والد-فرزند است. با این حال، چارچوب نظری پیشرو برای درک رابطه والد-کودک، نظریه دلبستگی است (گاردنر، لایتن، ملندز-تورس، لاندو، هریس و همکاران، ۲۰۱۹). بر این اساس، به والدین کمک می‌شود تا درک درستی از نیازهای دلبستگی نسبت به فرزندشان داشته باشند (برلین، مارتوچیو و هاردن، ۲۰۱۸).

برنامه فرزندپروری محیط امن^۱ یک مداخله مبتنی بر نقش والدین در ایجاد محیط امن است (زیمر-گمبک، رودلف، ادواردز، سوان، کمپبل، هاوز و همکاران، ۲۰۲۲) که از پژوهش‌های مربوط به روابط دلبستگی با ترکیب آموزش روانشناختی و رویکرد مبتنی بر ذهنی‌سازی استفاده می‌کند (بیکیک، اسمیت-نیلسن، دالزگارد، سواين، فوناگی و لکمن، ۲۰۲۲). این مداخله بر دیدگاه والدین

^۱. Circle Of Security-Parenting (Cos-P)

درباره فرزند خود، نقش والدینی و رابطه والد-فرزند سؤال داشت (مکسول و همکاران، ۲۰۲۱). نتایج اجرای این برنامه فرزندپروری نشان داده است که می‌تواند کیفیت دلبستگی و بهزیستی کودکان و والدین را بهبود بخشد (پولسن، کوینلان، بوریس و کوین، ۲۰۲۴). در این راستا، یافته‌های دکستر و وانگ (۲۰۲۴) حاکی از تأثیر قابل توجه آموزش فرزندپروری محیط امن بر عملکرد بازتابی^۱ مراقبان و پاسخگویی والدین برای بهبود دلبستگی بود. هله، ولستاد، شانچه و استیج (۲۰۲۳) دریافتند برنامه محیط امن به عنوان مکمل درمان روانشناختی بر حس شایستگی مادران تأثیر مثبتی دارد. یافته‌های پژوهش ری، پالفری، براگ، کلی، رینگلند و بونبراکارتی (۲۰۱۹) نشان داد که برنامه محیط امن فرزندپروری سبب بهبود رابطه والد-کودک و سلامت روان مادران شد. یافته‌های پژوهش لاوری (۲۰۱۸) نشان داد که ادراک والدین از رفتار فرزندشان پس از شرکت در برنامه محیط امن بهبود می‌یابد.

برنامه فرزندپروری محیط امن سبب بهبود استرس والدین، خودکارآمدی، مهارت‌های فرزندپروری و رفتار کودک می‌شود (گرددس-اندرسن، ۲۰۲۱). در حالی که وجود فرزند کم‌شنا تمام جنبه‌های زندگی خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد (عاشوری و غفوریان، ۱۳۹۹)، شواهد پژوهشی از تأثیر کیفیت تعامل والد-کودک بر رشد مهارت‌های ارتباطی کودک کم‌شنا حمایت می‌کند (هیچینز و هوگان، ۲۰۱۸). در واقع، تعامل مطلوب و مؤثر بین والدین و فرزندان کم‌شنا در سال‌های اولیه اساسی اهمیت زیادی دارد. با این وجود، والدین کودکان کم‌شنا ممکن است در نقش والدینی خود مشکل داشته باشند و به شیوه‌های فرزندپروری خود اطمینان نکنند. در نتیجه کودکان از دسترسی به منابع حیاتی برای رشد خود محروم می‌شوند (بادزیس و ادریس، ۲۰۱۹). فرزندپروری والدین در خانواده‌های دارای فرزند کم‌شنا تحت تأثیر انتظارات و آرزوهای والدین در مورد توانایی‌ها و زندگی آینده فرزندانشان است (واسیو، کاسیس، کراساناک، آکسوی، فاوهر و تانتاروس، ۲۰۲۳). با این حال، پژوهش‌های اندکی در حوزه‌ی طراحی و بررسی اثربخشی برنامه فرزندپروری برای والدین دارای کودک کم‌شنا انجام شده و در بیشتر برنامه‌های موجود، علی‌رغم سؤال بر مشارکت فعال خانواده، به نیازها و شرایط ویژه والدین توجه زیادی نشده است که حاکی از خلأ پژوهشی در این حوزه است. از این رو، با توجه به اینکه برنامه فرزندپروری محیط امن متغیرهای مهمی از جمله حساسیت مادر (توانایی پاسخگویی مناسب به نیازهای دلبستگی کودک)، ذهنی‌سازی والدین (ظرفیت والدین برای تصدیق و تأمل در مورد نقش حالات ذهنی، احساسات، افکار و خواسته‌ها)، بازنمایی مراقبتی (نحوه نگرش والدین به فرزند خود، نقش والدینی

^۱. Reflective Functioning (Rf)

و پویایی روابط) و خودکارآمدی والدین (توانایی وظیفه فرزندپروری) و رفتار مراقبتی را هدف قرار می‌دهد والدین می‌توانند از طریق یک لنز کمتر انتقادی به تربیت فرزند خود فکر کنند و اهداف واقعی‌تری را برای فرزندپروری خود تعیین نمایند. پس مساله اصلی پژوهش، بررسی اثربخشی برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی بود.

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، شبه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری دو ماهه با گروه کنترل است. جامعه آماری شامل کلیه مادران کودکان کم‌شنوای ۴ تا ۶ ساله مراجعه کننده به مراکز مادر و کودک ویژه کودکان با آسیب شنوایی شهر شیراز در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. روش نمونه‌گیری به شیوه در دسترس بود. فرایند انتخاب نمونه به این صورت بود که پس از مراجعه به مراکز مادر و کودک ویژه کودکان با آسیب شنوایی، تشکیل جلسات آموزشی بر اساس برنامه فرزندپروری محیط امن به اطلاع مادران رسید. سپس بر اساس ملاک‌های ورود و خروج ۳۰ نفر از مادران دارای کودک کم‌شنوا انتخاب و به صورت تصادفی در یک گروه آزمایش (۱۵ نفر) و یک گروه کنترل (۱۵ نفر) جایگزین شدند. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل داشتن فرزند کم‌شنوای ۴ تا ۶ ساله با افت شنوایی ۴۵ تا ۷۵ دسی‌بل و کاربر سمعک، سن ۳۷ تا ۵۰، داشتن تحصیلات دیپلم و بالاتر، تمایل برای شرکت در برنامه، انجام پیش‌آزمایش‌هایی از جمله فیلم‌برداری از آن‌ها و فرزندشان برای بررسی تعامل والد-فرزند بود. ملاک‌های خروج از پژوهش شامل طلاق یا جدایی از همسر و فرزندان، غیبت بیش از دو جلسه از برنامه آموزشی، شرکت در دوره‌های آموزشی مشابه و داشتن هر گونه اختلال عصب شناختی یا حسی به جز افت شنوایی در فرزند بود.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه فرزندپروری: بامریند^۱ در سال ۱۹۹۱ پرسشنامه فرزندپروری را تهیه کرد که دارای ۳۰ سؤال است. این پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری سه‌گانه^۲، مستبدانه^۳ و مقتدرانه^۴ والدین را اندازه‌گیری می‌کند. سؤال‌های ۱، ۶، ۱۰، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۱۹، ۲۱، ۲۴، ۲۸ به شیوه سه‌گانه، سؤال‌های ۲۶، ۲۵، ۱۶، ۱۲، ۹، ۷، ۳، ۲۹ به شیوه مستبدانه و ۳۰، ۲۷، ۲۳، ۲۰، ۱۵، ۱۱، ۸، ۴ به شیوه مقتدرانه مربوط می‌شود که به صورت لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافقم (۰)، تا حدودی

۱. baumrind

۲. permissive parenting

۳. authoritarian parenting

۴. decisive parenting

موافقم (۱)، تا حدوی مخالفم (۲)، مخالفم (۳) و کاملاً مخالفم (۴) نمره‌گذاری شده است. با جمع نمرات سؤال‌های مربوط به هر شیوه و تقسیم آن بر تعداد سوالات، نمره همان شیوه به دست می‌آید. بامریند (۱۹۹۱) پایایی پرسشنامه را با استفاده از روش بازآزمایی در بین گروه مادران به ترتیب ۰/۸۱ برای شیوه سهل‌گیرانه، ۰/۸۶ برای شیوه مستبدانه و ۰/۷۸ برای شیوه مقتدرانه و در بین پدران به ترتیب ۰/۷۷ برای شیوه سهل‌گیرانه، ۰/۸۵ برای شیوه مستبدانه و ۰/۸۸ برای شیوه مقتدرانه گزارش کرد. در ایران اسفندیاری (۱۳۷۴) فرم اصلی پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری بامریند را ترجمه و اصلاحات لازم را انجام داد و عنوان کرد که پرسشنامه دارای روایی صوری است و ضریب اعتبار خرده‌مقیاس‌ها در طیف ۰/۶۲ تا ۰/۷۷ قرار دارد.

برنامه فرزندپروری محیط امن ویژه مادران کودکان با آسیب شنوایی: مداخله محیط

امن یک مداخله گروهی است که برای ارائه حمایت اجتماعی و ارتباط با همسالان در والدینی که مشکلات ارتباطی با فرزندشان را تجربه می‌کنند، طراحی شده است. این برنامه در پژوهش حاضر برای والدین کودکان با آسیب شنوایی ۴ تا ۶ ساله و با توجه به چالش‌هایی که والدین آن‌ها در فرزندپروری دارند بر اساس نظریه‌ها و تکنیک‌های روانی آموزشی، شناختی رفتاری و روان‌پوشی متناسب‌سازی شد. این برنامه را یک تسهیل‌گر آموزش‌دیده به گروه‌های مادران آموزش داد. این مداخله شامل ۸ پودمان درمانی است که در ۱۰ جلسه هفتگی ۹۰-۱۲۰ دقیقه‌ای ارائه شد که خلاصه آن در جدول ۱ آمده است. اگر والدین یک جلسه را غیبت می‌کردند، یک جلسه ۳۰ دقیقه‌ای به آن‌ها پیشنهاد می‌شد. موضوع‌های برنامه محیط امن شامل مفاهیم اساسی دلبستگی، پاسخ به حالات عاطفی کودکان، تأمل بر شیوه‌های مراقبتی، توجه به والدین با سبک‌های متفاوت دلبستگی، کشف ظرفیت‌های والدینی کمتر پرورش یافته و اهمیت ترمیم رابطه به دنبال گسست‌های اجتناب‌ناپذیر در مراقبت است. هر جلسه مداخله شامل حداکثر ۱۵ دقیقه محتوای ویدیویی بود. محتویات فیلم‌های ویدیویی شامل تعامل والد-فرزند می‌شد که مراقبان فیلم‌ها را در طول دوره مداخله تماشا و تحلیل می‌کردند، تسهیل‌گران گروه و اعضای گروه در بحث روانی- آموزشی و درمانی شرکت می‌کردند. این فیلم‌ها به‌عنوان یک معیار پیش‌ارزیابی استفاده شد که تسهیل‌گر از آن‌ها برای تعیین سبک دلبستگی زوج‌ها یا مادران استفاده می‌کرد و اهداف فردی بر اساس آن‌ها تعیین می‌شد. از شرکت‌کنندگان دعوت شد تا درباره رابطه خود با فرزندشان فکر نمایند و با مثال‌های عینی درباره تعامل با فرزندشان بحث کنند.

جدول ۱. خلاصه جلسات برنامه فرزند پروری محیط امن ویژه مادران کودکان با آسیب شنوایی

جلسات	اهداف	محتوای جلسات
جلسه ۱	مسیر دلبستگی ایمن	- آموزش مفاهیم اساسی دلبستگی، نیازهای دلبستگی و اکتشاف کودکان - آشنایی با تصویر برنامه محیط امن به عنوان نقشه درک تعامل والد- فرزند توضیحات: جزوه مسیری برای دلبستگی ایمن به مادران داده و مراحل افزایش احساس امنیت در فرزندشان توضیح داده شد. در پایان جلسه از والدین خواسته شد که لحظه‌های دایره‌ای را که در هفته آینده اتفاق می‌افتد مشاهده و کشف کنند تا بتوانند آن‌ها را در جلسه دوم به اشتراک بگذارند. کار گروهی با احساس ارزشمند بودن، موفقیت و مثبت بودن والدین پایان یافت.
جلسه ۲ و ۳	شناسایی و برقراری ارتباط با نیازهای کودک	- یادگیری مدیریت هیجانات - بودن با به عنوان یک راهبرد برای بودن با کودکان در حالات عاطفی - نام گذاری نیازهای کودک توضیحات: جلسه دوم با به اشتراک گذاشتن لحظه‌های دایره‌ای لحظاتی که کودک کم‌شنوا به کمک، مراقبت، آرامش و سازماندهی احساسات نیاز داشت شروع شد، لحظه‌های دایره‌ای در واقع زمان‌هایی است که والدین نیاز به مراقبت، آرامش و سازماندهی به احساسات را در عمل با فرزندان کم‌شنوای خود دیدند. همان‌طور که داستان‌های والدین پردازش می‌شد، فرصت‌های زیادی برای بررسی چالش‌های والدین با فرزندشان در این لحظات وجود داشت. سپس تسهیل‌گر با جمع‌بندی مباحث مطرح شده نیاز به سازمان دادن به احساسات کودک که برای والدین دشوارترین نیاز کودک است، پرداخت. جلسه سوم با این جمع‌بندی شروع شد که مرکز اصلی فرزند پروری ایمن، توانایی شناسایی نیازهای فرزندان است. اغلب، والدین احساس می‌کنند که باید حدس بزنند که فرزندشان به چه چیزی نیاز دارد. محیط امن طراحی شده است تا به والدین کمک کند نیاز خاصی را که فرزندانشان در یک لحظه خاص تجربه می‌کنند تشخیص دهند.
جلسه ۴، ۵ و ۶	کشف ظرفیت‌های کمتر پرورش یافته والدین	- افزایش ظرفیت والدین برای خوداندیشی، مکث، تأمل و انتخاب رفتارهای مراقبتی ارتقاءدهنده امنیت - تمرکز بر فرآیندهای دفاعی مبتنی بر تجربیات دوران کودکی والدین و احتمال تاثیر آن بر تجربه والدین از نیازهای فرزندشان و پاسخ به آن‌ها - مرور موفقیت والدین کودک کم‌شنوا با ظرفیت‌های پرورش یافته توضیحات: جلسه چهارم، پنجم و ششم مداخله شامل حداکثر ۱۵ دقیقه فیلم ویدئویی از تعامل والد-فرزند و بازتاب تجربیات آن‌ها بود. تسهیلگر محتوای فیلم را با سؤالاتی برای بحث ارائه کرد و والدین تشویق شدند تا درباره محتوای برنامه تأمل کنند، آن را به تعامل با فرزندشان در طول هفته مرتبط نمایند و در شروع جلسه بعدی نظرات خود را با گروه در میان بگذارند. مرور فیلم‌های ویدئویی

برای تمرکز بر والدین موفق به عنوان والدینی با ظرفیت‌های پرورش‌یافته و از سویی چالش‌های والدین بود. برای کمک به مراقبان به آن‌ها گفته شد درباره تاریخچه خود فکر کنند. همان‌طور که در گروه درباره تجربه خود از بزرگ شدن بحث می‌شد، آن‌ها درباره آنچه در حال حاضر به فرزندان خود انتقال می‌دادند فکر می‌کردند. سؤال بر سرزنش نکردن والدین و تأمل آن‌ها در گذشته خودشان بود تا آن‌ها درگیری را به فرزندان‌شان منتقل نکنند.

جلسه ۷ حالات ذهن

- تربیت خصمانه، درمانده و سهل‌انگارانه
- دلبستگی بی‌نظم و آشفته

- بررسی تأثیر حالت ذهن بر ادراک برای کمک به حفظ تعادل در مراقبت توضیحات: جلسه هفتم با داستان‌هایی از والدین که در واقع همان چالش‌های آن‌ها در برقراری ارتباط با فرزندان‌شان بود شروع شد و والدین پس از جمع‌بندی از داستان‌های خود، با فرزندپروری نایمن با درک اینکه چگونه حالت ذهن بر ادراک تأثیر می‌گذارد آشنا شدند.

جلسه ۸ گسستگی و ترمیم روابط و ۹

- شناسایی و نام‌گذاری گسست‌ها در رابطه والد-فرزند
- اهمیت ترمیم رابطه به دنبال گسست‌های اجتناب‌ناپذیر در مراقبت
- نحوه حمایت از ترمیم تحولی تنظیم احساسات کودک و ظرفیت‌های روابط مثبت در طول زمان

- زمان ورود به عنوان یک راهبرد برای ترمیم روابط والدین و فرزند توضیحات: گسست‌ها در رابطه والد-کودک کم‌شنوا به روشی بسیار خاص با استفاده محیط امن توضیح داده شد. با شناسایی گسست‌ها درباره ترمیم روابط با یک زمان ورود مناسب به والدین کمک شد تا در مورد فرآیند ترمیم بیشتر بیاموزند.

جلسه ۱۰ خلاصه و جشن

- خلاصه محتوای اصلی
- تأمل شرکت‌کنندگان درباره نکات کلیدی
- جشن پایان برنامه

توضیحات: خلاصه محتوا و نکات کلیدی جمع‌بندی شد. والدین تشویق می‌شدند که تجربه خود را از شرکت در برنامه به اشتراک بگذارند. اقدامات نهایی برای ارزیابی‌های پس از مداخله انجام گرفت. در پایان یک نسخه از فیلم‌های مورد استفاده و نقدهای ویدئویی به والدین داده شد.

برای روایی محتوایی از دو ضریب نسبت روایی محتوا و شاخص روایی محتوا استفاده شد که مقدار آن برای جلسات به ترتیب از ۸۶ تا ۱۰۰ درصد و از ۹۳ تا ۱۰۰ درصد بود. شاخص نسبت روایی محتوایی توسط لاوشه طراحی شده است. جهت محاسبه این شاخص از نظر متخصصان در زمینه محتوای برنامه موردنظر استفاده شد و با توضیح اهداف برنامه و ارائه تعاریف عملیاتی

مربوط به محتوا از آن‌ها خواسته شد تا هر یک از اهداف و عبارات‌های کلیدی را بر اساس طیف سه‌بخشی لیکرت « ضروری است»، « مفید است ولی ضروری نیست» و « ضرورتی ندارد» طبقه‌بندی کنند. سپس بر اساس فرمول زیر، نسبت روایی محتوایی محاسبه شد.

نصف تعداد متخصصان ÷ (نصف تعداد متخصصان - تعداد متخصصانی که محتوای هر جلسه را ضروری می‌دانند) = CVR
به منظور تعیین شاخص روایی محتوایی از روش والتس و باسل (۱۹۸۱) استفاده شد که فرمول آن در زیر آمده است. متخصصان «مربوط بودن»، «واضح بودن» و «ساده بودن» هر گویه را بر اساس یک طیف لیکرتی ۴ قسمتی مشخص کردند. متخصصان مربوط بودن هر گویه را از نظر خودشان از ۱ «مربوط نیست»، ۲ «نسبتاً مربوط است»، ۳ «مربوط است»، تا ۴ «کاملاً مربوط است» مشخص نمودند. ساده بودن هر گویه به ترتیب از ۱ «ساده نیست»، ۲ «نسبتاً ساده است»، ۳ «ساده است»، تا ۴ «ساده مربوط است» و واضح بودن هر گویه نیز به ترتیب از ۱ «واضح نیست»، ۲ «نسبتاً واضح است»، ۳ «واضح است»، تا ۴ «واضح مربوط است» مشخص شد.

تعداد تمامی پاسخ‌ها به هر جلسه ÷ تعداد پاسخ‌های موافق با رتبه‌های ۳ و ۴ برای هر جلسه = CVI

در پژوهش حاضر، برای تعیین اتفاق نظر میان متخصصان، علاوه بر شاخص‌های نسبت روایی محتوا و شاخص روایی محتوا از ضریب همابستگی کندال نیز استفاده شده است. برای این کار هفت نفر از اساتید دانشگاه و متخصص در حیطه روانشناسی و آموزش کودکان با آسیب شنوایی و هفت متخصص در حوزه روانشناسی و آموزش کودکان کم‌شنوا انتخاب شدند. این متخصصان تجربه کافی کار با کودکان کم‌شنوا و والدین آن‌ها را داشتند. نتایج نشان داد که اتفاق نظر اعضای پانل خبرگان حاصل شد و برنامه فرزندپروری محیط امن از روایی و اعتبار مطلوبی برخوردار است (Kendall's $\tau_b = 0.508$, Chi-square = 028/279, Sig = 0/001).

شیوه اجرا

برای انجام پژوهش پس از دریافت کد اخلاق از کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه اصفهان، معرفی‌نامه برای مراکز مادر و کودک ویژه کودکان کم‌شنوا شهر شیراز گرفته شد. سپس ۳۰ مادر بر اساس ملاک‌های ورود و خروج پژوهش انتخاب و از آنان خواسته شد تا در جلسه توجیهی که در مرکز مشاوره تشکیل می‌شد، حضور یابند. شرکت‌کنندگان بعد از برگزاری جلسه توجیهی به صورت تصادفی در گروه آزمایش برنامه فرزندپروری محیط امن (۱۵ نفر) و گروه کنترل (۱۵ نفر) جایگزین شدند. هر دو گروه پرسشنامه فرزندپروری را تکمیل کردند و سپس گروه آزمایش به صورت گروهی در برنامه فرزندپروری محیط امن در ۱۰ جلسه هفتگی ۹۰-۱۲۰ دقیقه‌ای شرکت کرد در حالی که به گروه کنترل در این مدت اطلاعات غیرمداخله‌ای داده شد. پس از پایان جلسات، پس‌آزمون برای دو گروه اجرا شد. علاوه بر این، آزمودنی‌ها در پیگیری با فاصله دو ماه

پس از پایان جلسات، مجدداً پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند. نمرات پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری با استفاده از تحلیل واریانس با اندازه‌های مکرر در نرم‌افزار SPSS26 تحلیل شد.

یافته‌ها

شاخص‌های توصیفی نمرات هر یک از متغیرهای پژوهش محاسبه شد. برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات نیز از آزمون شاپیرو-ویلک استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج توصیفی متغیرهای وابسته به تفکیک گروه‌ها

مرحله	سبک	گروه آزمایش			گروه کنترل			P
		M	SD	آماره	M	SD	آماره	
پیش‌آزمون	سهل‌گیرانه	۳۱/۹۳	۶/۸۳	۰/۹۱۴	۲۴/۷۳	۶/۱۰۹	۰/۹۵	۰/۵۲۳
	مستبدانه	۲۴/۵۳	۴/۲۴	۰/۹۶۶	۲۴/۶۷	۲/۷۹	۰/۹۰۳	۰/۱۰۴
	مقتدرانه	۲۲/۶۰	۷/۹۶	۰/۹۳	۲۳/۵۳	۷/۲۰	۰/۹۰۶	۰/۱۱۶
پس‌آزمون	سهل‌گیرانه	۲۰/۹۳	۶/۶۷	۰/۸۸۹	۲۶/۰۷	۴/۵۹	۰/۹۶	۰/۶۸۴
	مستبدانه	۲۶/۷۳	۴/۶۵	۰/۹۲۹	۲۴/۷۳	۵/۸۰	۰/۸۸۸	۰/۰۶۳
	مقتدرانه	۲۹/۹۳	۳/۸۸	۰/۸۵۶	۲۴/۹۳	۵/۰۸	۰/۹۷۲	۰/۸۸
پیگیری	سهل‌گیرانه	۳۰/۱۳	۶/۷۸	۰/۹۰۷	۲۴/۲۰	۷/۸۰	۰/۹۴۳	۰/۴۱۸
	مستبدانه	۲۴/۶۰	۶/۶۳	۰/۹۲۳	۲۴/۷۳	۴/۲۸	۰/۹۵۲	۰/۵۶
	مقتدرانه	۲۳/۶۰	۵/۷۵	۰/۹۱۹	۳۲/۶۰	۵/۲۲	۰/۹۴	۰/۳۸۶

نتایج جدول ۲ نشانگر آن است که برای گروه آزمایش، شاخص میانگین نمرات برای متغیر سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه در مرحله پس‌آزمون و پیگیری نسبت به پیش‌آزمون کاهش داشته است. برای متغیر سبک فرزندپروری مستبدانه نتایج پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون افزایش چشمگیری نداشته و برای متغیر سبک فرزندپروری مقتدرانه در مرحله پس‌آزمون و پیگیری نسبت به پیش‌آزمون افزایش داشته است. البته نتایج گروه کنترل در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون برای هیچ کدام از متغیرهای پژوهش تفاوت چشمگیری نداشته است. نتایج آزمون شاپیرو ویلک حاکی از نرمال بودن توزیع داده‌ها در هر دو گروه کنترل در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون و پیگیری بود، زیرا سطح معناداری آن‌ها بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است. برای بررسی معناداری تاثیر مداخله از تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر استفاده شد. بدین منظور، ابتدا پیش‌فرض‌های این آزمون مورد بررسی قرار گرفت. نتایج آزمون لون نشان داد که پیش‌فرض همگنی واریانس‌ها

در هر سه نوع سبک فرزندپروری برقرار است ($P > 0/05$). نتایج آزمون ام باکس حاکی از تساوی ماتریس واریانس-کوواریانس بود ($P > 0/05$). همچنین نتایج آزمون موچلی نشان داد که پیش‌فرض کرویت داده‌ها در متغیرهای پژوهش رعایت شده است ($P < 0/05$). بنابراین می‌توان از آزمون تحلیل واریانس با اندازه‌های مکرر استفاده کرد که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر برای سبک‌های فرزندپروری

منبع تغییرات	گروه	سبک فرزندپروری	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری	اندازه اثر
گروه	آزمایش	سهل‌گیرانه	۹۰۷/۵	۱	۹۰۷/۵	۱۹/۹۱۶	۰	۰/۴۱۶
		مستبدانه	۳۶/۳	۱	۳۶/۳	۱/۸۳۲	۰/۱۸۷	۰/۰۶۱
		مقتدرانه	۴۰۳/۳۳۳	۱	۴۰۳/۳۳۳	۱۰/۲۸	۰/۰۰۳	۰/۲۶۹
کنترل	سهل‌گیرانه	سهل‌گیرانه	۱۳/۳۳۳	۱	۱۳/۳۳۳	۰/۴۵۹	۰/۵۰۴	۰/۰۱۶
		مستبدانه	۰/۰۳۳	۱	۰/۰۳۳	۰/۰۰۲	۰/۹۶۸	۰
		مقتدرانه	۱۴/۷	۱	۱۴/۷	۰/۳۷۹	۰/۵۴۳	۰/۰۱۳
خطا	آزمایش	سهل‌گیرانه	۱۲۷۵/۸۶۷	۲۸	۴۵/۵۶۷			
		مستبدانه	۵۵۴/۶۶۷	۲۸	۱۹/۸۱			
		مقتدرانه	۱۰۹۸/۵۳۳	۲۸	۳۹/۲۳۳			
	کنترل	سهل‌گیرانه	۸۱۳/۸۶۷	۲۸	۲۹/۰۶۷			
		مستبدانه	۵۸۰/۲۶۷	۲۸	۲۰/۷۲۴			
		مقتدرانه	۱۰۸۶/۶۶۷	۲۸	۳۸/۸۱			
کل	آزمایش	سهل‌گیرانه	۲۱۸۳/۳۶۷	۲۹				
		مستبدانه	۵۹۰/۹۶۷	۲۹				
		مقتدرانه	۱۵۰۱/۸۶۷	۲۹				
	کنترل	سهل‌گیرانه	۸۲۷/۲	۲۹				
		مستبدانه	۵۸۰/۳	۲۹				
		مقتدرانه	۱۱۰۱/۳۶۷	۲۹				

بر اساس نتایج جدول ۳، اثربخشی برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه معنادار بود ($F_{(1,28)} = ۱۹/۹۱۶, P = 0/01$) و اندازه اثر آن برابر ۴۱٪ است. با این حال، تاثیر این برنامه بر سبک فرزندپروری مستبدانه معنادار نبود ($F_{(1,28)} = ۱/۸۳۲, P = 0/۱۸$). در ضمن، اثربخشی برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری مقتدرانه معنادار بود ($F_{(1,28)} = ۱۰/۲۸, P = 0/03$) و اندازه اثر آن برابر ۲۶٪ است. با توجه به معناداری تحلیل واریانس

برای مقایسه دو به دوی میانگین‌ها در گروه آزمایش از آزمون بنفرونی استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. نتایج مقایسه دو به دو با آزمون بنفرونی

سبک	پیش‌آزمون-پس‌آزمون			پیش‌آزمون-پیگیری			پس‌آزمون-پیگیری		
	P	SD	MD	P	SD	MD	P	SD	MD
فرزندپروری									
سهل‌گیرانه	۰/۰۰۱	۲/۷۲۸	۱۱/۰۰۰	۰/۰۴۹	۲/۷۲۲	۶/۸۰	۰/۳۹۱	۲/۷۲۲	-
									۴/۲۰
مقتدرانه	۰/۰۰۴	۲/۱۴۲	-۷/۳۳۳	۰/۰۰۱	۲/۱۴۲	-۹	۰/۹۹۹	۲/۱۴۲	-۲
						۳۳۳/			۰/۰۰۰

با توجه به نتایج در جدول ۴، اختلاف میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون و همچنین اختلاف میانگین نمرات پیش‌آزمون و پیگیری معنادار است ($P < ۰/۰۵$) ولی اختلاف میانگین نمرات در دو مرحله پس‌آزمون و پیگیری معنادار نیست ($P > ۰/۰۵$). در نتیجه علاوه بر اینکه اثربخشی برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه و مقتدرانه معنادار بود، به مرور زمان نیز این اثربخشی از بین نرفته است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی آموزش برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی انجام شد. بر اساس نتایج مشخص شد که آموزش برنامه فرزندپروری محیط امن می‌تواند بر سبک فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی اثر معناداری داشته باشد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های هله و همکاران (۲۰۲۳) مبنی بر تأثیر مثبت و معنادار آموزش برنامه فرزندپروری محیط امن به عنوان یک مکمل معنادار برای درمان روانشناختی، بیکیک و همکاران (۲۰۲۲) مبنی بر افزایش حساسیت مشاهده شده در مادران، رودر، آراستروپ، وور، یاکوبسن و شیوتز (۲۰۲۲) مبنی بر ارتقای حساسیت مادر و بهزیستی روانی در میان زنان دارای آسیب‌پذیری روانی اجتماعی، مکسول و همکاران (۲۰۲۱) مبنی بر دیدگاه‌های والدین و متخصصان در مورد برنامه محیط امن فرزندپروری همسو است.

در تبیین نتایج فوق به نظر می‌رسد آموزش برنامه محیط امن با بهبود درک احساسات، نیازها و خواسته‌های والد-فرزند زمینه را برای تغییر دلبستگی در مادران کودکان با آسیب شنوایی فراهم می‌کند (پولسن و همکاران، ۲۰۲۴). والدین می‌توانند از مداخله محیط امن برای درک

بهتر نیازهای کودکان، ایجاد مهارت در مشاهده و تفسیر رفتارهای کودکان استفاده کنند، یاد بگیرند که پاسخ‌های خود را با فرزندانشان تنظیم کنند و راه‌های جدیدی را برای پاسخ به نیازهای آن‌ها بیاموزند (اینسورث، بلهار، واترز و وال، ۲۰۱۵). از این رو آن‌ها از این برنامه برای درک تعامل خود با فرزندشان استفاده کردند و توانستند رفتار و تعامل او را به عنوان نشانه نیازهای دلبستگی درک کنند.

با توجه به این که برنامه محیط امن شامل آموزش مسیر دلبستگی ایمن، شناسایی و برقراری ارتباط با نیازهای کودک، کشف ظرفیت‌های کمتر پرورش یافته والدین، حالات ذهن و گسستگی و ترمیم در روابط می‌شد به بهبود صلاحیت درک شده والدین کمک کرد و سبب تاثیرگذاری بیشتر برنامه شد (بیکیک و همکاران، ۲۰۲۲). صلاحیت درک شده والدین پس از مداخله تبیین دیگری برای یافته‌های پژوهش است (هله و همکاران، ۲۰۲۳). در واقع عدم تسلط در نقش والدین ممکن است مشکلات عاطفی والدین را تشدید کند و یک حلقه بازخورد ایجاد نماید که در آن استرس والدین، خودکارآمدی پایین و آسیب‌شناسی روانی یکدیگر را در یک فرآیند مداوم تقویت کنند (کرنیک و راس، ۲۰۱۷) و در ظرفیت والدین برای هماهنگی و تعامل با فرزندانشان به روش‌های مناسب رشد، تداخل ایجاد کنند (لویو و لونکهایمر، ۲۰۲۰). از این جهت آموزش برنامه محیط امن و انتقال آن به الگوی فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی بر کاهش استرس آن‌ها اثر می‌گذارد (رودر و همکاران، ۲۰۲۲). به علاوه از آن جایی که یکی از دلایل استرس والدینی ناآگاهی نسبت به الگوی مناسب فرزندپروری است می‌توان این طور بیان کرد افرادی که در جریان مداخلات آموزشی قرار می‌گیرند، آگاهی بالاتری نسبت به وظایف خود به‌دست می‌آورند. آن‌ها در جلسات مواجهه با سایر والدین، مشکلات مشابه با مشکلات خودشان را می‌بینند، به مرور توانمندتر می‌شوند، ظرفیت بیشتری برای مشکلات مربوط به تربیت فرزند یاد می‌گیرند و بخشی از دغدغه‌های فرزندپروری برایشان عادی‌سازی می‌شود (کوپر و ردفرن، ۲۰۱۶). از این رو شرکت در برنامه محیط امن بر احساس شایستگی شرکت‌کنندگان تأثیر مثبت داشت.

آموزش فرزندپروری محیط امن، عملکرد والدین را در مراقبت از سلامت روان نیز هدف قرار می‌دهد (کریشنامورتی، هسینگ، میدلدورف و برانجردپورن، ۲۰۲۰). از آنجایی که چالش‌های سلامت روان ممکن است مشکلات خاصی را برای عملکرد والدین ایجاد کند. بنابراین، مهم است که بررسی کنیم چگونه مداخلاتی که عملکرد فرزندپروری را هدف قرار می‌دهد ممکن است به عنوان مکملی برای درمان روانشناختی در نظر گرفته شوند (کائو، تولادار و تارولو، ۲۰۲۰). یکی از این مداخلات، برنامه محیط امن است. یک برنامه آموزشی روانی مبتنی بر گروه با هدف تقویت

مهارت‌های والدین است که لزوماً به روان‌درمانی نامنظم نمی‌پردازد بلکه به عنوان یک مداخله کمکی مرتبط برای مراقبان در مراقبت‌های بهداشت عمومی دیده می‌شود و ظرفیت‌های روان‌شناختی، مانند بینش نسبت به تاریخچه رشدی خود و آسیب‌پذیری‌های روانی ناشی از آن و همچنین افزایش خودآگاهی و مراقبت از خود را تقویت می‌کند (هله و همکاران، ۲۰۲۳).

سازمان دادن به احساسات تبیین دیگری برای یافته‌های پژوهش است (گیلهولی، ۲۰۱۸). اکثر والدین درک می‌کنند که فرزندانشان برای سازماندهی دنیای بیرونی یا رفتارشان به کمک نیاز دارند، اما برای بسیاری از والدین، این ایده جدید است که کودکان برای سازماندهی دنیای درونی خود نیز به کمک نیاز دارند. نیاز کودکان به سازماندهی درونی ممکن است ناشی از خستگی، گرسنگی، ناامیدی و مواردی از این قبیل باشد. علت هر چه باشد، کودکان به کمک والدین خود نیاز دارند. زیرا برای انجام این کار به تنهایی هنوز بسیار کوچک هستند. از طریق فرآیند مکرر کمک والدین به فرزندان خود برای سازماندهی درونی است که کودکان یاد می‌گیرند چگونه احساسات خود را هم به تنهایی و هم در رابطه با دیگران مدیریت کنند. بنابراین در رابطه ایمن با والدین است که کودک هم نحوه ارتباط با والدین و هم نحوه ارتباط با خود را برای مدیریت طیف وسیعی از احساساتی که همه ما قادر به احساس آن هستیم، یاد می‌گیرد (پرت و هانستوک، ۲۰۲۴). به نظر می‌رسد که درک دنیای ذهنی کودک، تغییر در نحوه درک والدین از رفتار کودک، نحوه واکنش آن‌ها به رفتار کودک و اهمیت ترمیم زمانی که آن‌ها دچار گسستگی روابط می‌شوند، از تأثیر کلیدی تغییرات در فرزندپروری ناشی از کسب آگاهی بیشتر والدین از طریق برنامه محیط امن است.

در راستای تقویت تبیین نیاز به برنامه فرزندپروری محیط امن برای مادران کودکان با آسیب شنوایی می‌توان عنوان کرد که والدین کودکان مبتلا به ناتوانی مزمن از جمله ناشنوایی روابط مثبت والد-کودک کمتری دارند (اکیم و اوچاکچی، ۲۰۱۵) و فرزندانشان مشکلات رفتاری برونی‌سازی و درونی‌سازی بیشتری را نسبت به همسالان شنوا نشان می‌دهند (سیلی و همکاران، ۲۰۲۳). این یافته‌ها نشان می‌دهد هنگامی که کودکان با آسیب شنوایی شناسایی می‌شوند، نیازهای مداخله‌ای جدیدی در زندگی روزمره خانواده پدیدار می‌شود که مداخله نباید صرفاً بر ناتوانی‌های موجود این کودکان متمرکز شود. توجه به اهمیت نگرش والدین در مداخله، حفظ سلامت روان و بهبود رابطه والد-کودک بخش مهمی از فرآیند مداخله است (ایوبوغلو و همکاران، ۲۰۲۱). اگرچه هدف برنامه محیط امن ارائه یک نقشه راه برای والدین است اما سؤال بر راهبردهایی برای اصلاح رفتار نیست. در عوض تمرکز خود را از جستجوی راهبردهای فرزندپروری برای اصلاح رفتار فرزندان، به تمرکز بر کیفیت رابطه والد-فرزند تغییر داده است (مکسول و

همکاران، ۲۰۲۱) و ناخودآگاه والدین را به شیوه‌ای مثبت و هیجان‌انگیز با این پیام غافلگیر کرده که شرکت در برنامه فرزندپروری محیط امن احتمالاً با سایر تجربیاتی که در رابطه با فرزندپروری با آن‌ها مواجه شده‌اند متفاوت خواهد بود. فرزندپروری می‌تواند فوق‌العاده‌ترین کار روی کره زمین باشد و یکی از شگفت‌انگیزترین بخش‌ها در زندگی پدر و مادر بودن این است که بدانیم می‌توانیم به خرد خود بیافزاییم. ما می‌توانیم نقاط ضعف خود را بشناسیم، از اشتباهات خود درس بگیریم و راه‌های جدیدی برای برآوردن نیازهای واقعی فرزندانمان پیدا کنیم.

به‌طور کلی، بر اساس تبیین‌های مطرح شده برنامه فرزندپروری محیط امن ممکن است یک مکمل ارزشمند برای روان‌درمانی و یکی از راه‌های بالقوه برای پرداختن به مسئله مهم فرزندپروری برای مادران کودکان با آسیب شنوایی باشد که بر حس شایستگی شرکت‌کنندگان به عنوان والدین تأثیر مثبت دارد. از این رو اثربخشی برنامه فرزندپروری محیط امن بر سبک فرزندپروری مادران کودکان با آسیب شنوایی مورد بررسی قرار گرفت. پژوهش‌های اندکی درباره برنامه‌های عمومی و تخصصی آموزش فرزندپروری برای کودکان با آسیب شنوایی در خارج و داخل کشور انجام شده است که از محدودیت‌های پژوهش حاضر هستند. شایسته است تا حد امکان از ابزارها یا پرسشنامه‌های ویژه افراد با آسیب شنوایی استفاده شود؛ به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی والدین آن‌ها توجه بیشتری گردد؛ برای بررسی اثربخشی این برنامه در طولانی مدت، پیگیری‌های سه و شش ماهه انجام و نتایج مقایسه شود؛ و با توجه به اثربخشی برنامه فرزندپروری محیط امن برای مادران کودکان با آسیب شنوایی پیشنهاد می‌شود از برنامه‌های فرزندپروری معرفی شده در مراکز توانبخشی ویژه کودکان با آسیب شنوایی، مراکز پیش‌دبستانی و مدارس ویژه این کودکان یا برای دانش‌آموزان با آسیب شنوایی تلفیقی و والدین آن‌ها استفاده شود.

موازین اخلاقی

این پژوهش مستخرج از رساله دکتری رشته روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه اصفهان است و شناسه اخلاق به شماره IR.UI.REC.۱۴۰۲.۱۱۰ از کمیته اخلاق دانشگاه اصفهان را دارد، اصول اخلاقی پژوهش از جمله رازداری، محرمانه ماندن و حریم خصوصی افراد رعایت شد و شرکت در پژوهش هیچ‌گونه آسیب احتمالی برای شرکت‌کنندگان نداشت.

مشارکت نویسندگان

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه دکتری نویسنده اول در رشته روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه اصفهان به تاریخ ۱۴۰۲/۵/۳۱ بود. نویسنده اول و نویسنده مسئول وظیفه

گردآوری داده‌ها و نوشتار نسخه اولیه مقاله و نویسندگان همکار وظیفه نظارت بر پژوهش، تأیید ابزارها، ویرایش مقاله، نظارت بر صحت انجام پژوهش، بازنگری مقاله و اعتبارسنجی پژوهش را بر عهده داشتند.

تعارض منافع

این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

بدین‌وسیله از مادران و متخصصان کودکان با آسیب شنوایی که در انجام این پژوهش یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

- Antonopoulou, K., Hadjikakou, K., Stampoltzis, A., & Nicolaou, N. (2012). Parenting styles of mothers with deaf or hard-of-hearing children and hearing siblings. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 17(3), 306-318. [\[Link\]](#)
- Ashori, M., & Jalil-Abkenar, S.S. (2019). The effect of positive parenting program on interaction of mother and deaf child. *World Journal of Yoga, Physical Therapy and Rehabilitation*, 1(2), 1-6. [\[Link\]](#)
- Asta, B., Satekin, M. Ç., Uzdil, N., & Yilmaz, S. T. (2024). The effect of having a child with hearing impairment on parents. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 177, 111864. [\[Link\]](#)
- Aghaziarati, A., Ashori, M., Norouzi, G., & Hallahan, D. (2022). Designing and Validating an Excellent Parenting Program to Create Peace and Reduce Challenge in Families of Children Suffering from Hearing Loss. *Journal of Family Research*, 18(1), 135-154. [\[Link\]](#)
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. *Psychology Press*. [\[Link\]](#)
- Ashori, M., & Ghaforian, M. (2020). The effect of positive parenting program training on the relationship profile of mothers and hearing loss children. *Journal of Exceptional Children*, 20(3), 88-79. [\[Link\]](#)
- Bikic, A., Smith-Nielsen, J., Dalsgaard, S., Swain, J., Fonagy, P., & Leckman, J. F. (2022). Protocol for a randomized controlled trial comparing the Circle of Security-parenting (COS-P) with treatment as usual in child mental health services. *Plos One*, 17(4), e0265676. [\[Link\]](#)

- Berlin, L. J., Martoccio, T. L., & Harden, J. B. (2018). Improving early head start's impacts on parenting through attachment-based intervention: A randomized controlled trial. *Developmental Psychology*, 54(12), 2316. [\[Link\]](#)
- Badzis, M., & Idris, R. G. (2019). Parenting children with hearing impairment: The Milieu of parents' practices and experiences. *Intellectual Discourse*, 27(2), 899-921. [\[Link\]](#)
- Cooper, A., & Redfern, S. (2015). *Reflective parenting: A guide to understanding what's going on in your child's mind*. Routledge. [\[Link\]](#)
- Crnic, K., & Ross, E. (2017). Parenting stress and parental efficacy. *Parental stress and early child development: Adaptive and Maladaptive Outcomes*, 263-284. [\[Link\]](#)
- Chang, F., Wu, H. X., Ching, B. H. H., Li, X., & Chen, T. T. (2023). Behavior problems in deaf/hard-of-hearing children: contributions of parental stress and parenting styles. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 35(4), 607-630. [\[Link\]](#)
- Dexter, C. A., & Wong, K. (2024). Circle of security-parenting randomized waitlist control study: Change in reflective functioning explains positive caregiver behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 33(2), 504-514. [\[Link\]](#)
- Ekim, A., & Ocakci, A. F. (2015). A Comparison of parenting dimensions between deaf and hearing children. *Clinical Nursing Research*, 25(3), 342-354. [\[Link\]](#)
- Eyuboglu, D., Mercan, G. C., & Eyuboglu, M. (2021). Psychosocial difficulties and quality of life in children with hearing impairment and their association with parenting styles. *Early Child Development and Care*, 191(6), 952-962. [\[Link\]](#)
- Fink, D. (2021). Review of hearing loss in children. *Jama*, 325(12), 1223-1224. [\[Link\]](#)
- Gerdts-Andresen, T. (2021). Circle of security-parenting: A systematic review of effectiveness when using the parent training programme with multi-problem families. *Nordic Journal of Social Research*, 12(1), 1-26. [\[Link\]](#)
- Gardner, F., Leijten, P., Melendez-Torres, G., Landau, S., Harris, V., Mann, J., Beecham, J., Hutchings, J., & Scott, S. (2019). The earlier the better? Individual participant data and traditional meta-analysis of age effects of parenting interventions. *Child Development*, 90(1), 7-19. [\[Link\]](#)
- Gilhooly, N. (2018). *An exploratory study of parent experiences on the circle of security-parenting (COS-P) programme* [Unpublished doctoral dissertation, University of Limerick]. [\[Link\]](#)
- Helle, J., Vøllestad, J., Schanche, E., & Stige, H. S. (2023). From seeing difficult behaviour to recognizing legitimate needs—A qualitative study of

- mothers' experiences of participating in a Circle of Security Parenting program in a public mental health setting. *Psychotherapy Research*, 33(4), 482-493. [[Link](#)]
- Hitchins, A. R., & Hogan, S. C. (2018). Outcomes of early intervention for deaf children with additional needs following an Auditory Verbal approach to communication. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 115, 125-132. [[Link](#)]
- Kao, K., Tuladhar, C. T., & Tarullo, A. R. (2020). Parental and family-level sociocontextual correlates oemergent emotion regulation: Implications for early social competence. *Journal of Child and Family Studies*, 29(6), 1630–1641. [[Link](#)]
- Kobosko, J., Ganc, M., Paluch, P., Jedrzejczak, W. W., Fludra, M., & Skarzynski, H. (2021). Developmental outcomes of young deaf children and the self-perceived parental role of their hearing mothers. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 141, 110517. [[Link](#)]
- Krishnamoorthy, G., Hessing, P., Middeldorp, C., & Branjerdporn, M. (2020). Effects of the 'Circle of Security'group parenting program (COS-P) with foster carers: An observational study. *Children and Youth Services Review*, 115, 105082. [[Link](#)]
- Kuppens, S., & Ceulemans, E. (2019). Parenting styles: A closer look at a well-known concept. *Journal of Child and Family Studies*, 28(1), 168–181. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1242-x>[[Link](#)]
- Lobo, F. M., & Lunkenheimer, E. (2020). Understanding the parent-child coregulation patterns shaping child self-regulation. *Developmental Psychology*, 56(6), 1121–1134. [[Link](#)]
- Lavery, R. (2018). Parental perceptions of behaviour change: A circle of security® parenting™ perspective. [[Link](#)]
- Majorano, M., Guerzoni, L., Cuda, D., & Morelli, M. (2020). Mothers' emotional experiences related to their child's diagnosis of deafness and cochlear implant surgery: Parenting stress and child's language development. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 130, 109812. [[Link](#)]
- Maxwell, A. M., McMahon, C., Huber, A., Reay, R. E., Hawkins, E., & Barnett, B. (2021). Examining the effectiveness of Circle of Security Parenting (COS-P): A multi-site non-randomized study with waitlist control. *Journal of Child and Family Studies*, 30, 1123-1140. [[Link](#)]
- Maxwell, A. M., Reay, R. E., Huber, A., Hawkins, E., Woolnough, E., & McMahon, C. (2021). Parent and practitioner perspectives on Circle of Security Parenting (COS-P): A qualitative study. *Infant Mental Health Journal*, 42(3), 452-468. [[Link](#)]

- Phillips, B. A., Conners, F., & Curtner-Smith, M. E. (2017). Parenting children with down syndrome: An analysis of parenting styles, parenting dimensions, and parental stress. *Research in Developmental Disabilities*, 68(1), 9-19. [[Link](#)]
- Poulsen, B., Quinlan, D., Boris, N. W., & Coyne, J. (2024). Circle of security: Translating attachment science for diverse caregiving contexts. In WAIMH Handbook of Infant and Early Childhood Mental Health: Cultural Context, Prevention, Intervention, and Treatment, Volume Two (pp. 413-431). Cham: Springer International Publishing. [[Link](#)]
- Perrett, F., & Hanstock, T. (2024). Circle of Security (COS). Psychological treatment approaches for young children and their families, Australian Academic Press. [[Link](#)]
- Røhder, K., Aarestrup, A. K., Væver, M. S., Jacobsen, R. K., & Schiøtz, M. L. (2022). Efficacy of a randomized controlled trial of a perinatal adaptation of COS-P in promoting maternal sensitivity and mental wellbeing among women with psychosocial vulnerabilities. *Plos One*, 17(12), e0277345. [[Link](#)]
- Reay, R. E., Palfrey, N., Bragg, J., Kelly, M., Ringland, C., & Bungbrakearti, M. (2019). Clinician perspectives on the Circle of Security-Parenting (COS-P) program: A qualitative study. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 40(2), 242-254. [[Link](#)]
- Sealy, J., McMahon, C., & Sweller, N. (2023). Parenting deaf children: Exploring relationships between resolution of diagnosis, parenting styles and morale, and perceived child vulnerability. *Journal of Child and Family Studies*, 32(9), 2761-2775. [[Link](#)]
- Vasiou, A., Kassis, W., Krasanaki, A., Aksoy, D., Favre, C. A., & Tantaros, S. (2023). Exploring parenting styles patterns and children's socio-emotional skills. *Children*, 10(7), 1126. [[Link](#)]
- Zimmer-Gembeck, M. J., Rudolph, J., Edwards, E. J., Swan, K., Campbell, S. M., Hawes, T., & Webb, H. J. (2022). The circle of security parenting program (COS-P): a randomized controlled trial of a low intensity, individualized attachment-based program with at-risk caregivers. *Behavior Therapy*, 53(2), 208-223. [[Link](#)]

پیوست

پرسشنامه شیوه فرزند پروری بامریند

لطفا مشخصات فردی خود را با دقت بنویسید:

نام و نام خانوادگی: سن: جنسیت: نوع و میزان آسیب بینایی:
 سن و تحصیلات مادر: سن و تحصیلات پدر: شهر محل زندگی:

خواهشمند است هر یک از سوال‌ها را به دقت بخوانید و نظر خود را در جدول زیر با علامت × مشخص فرمایید.

ردیف	سؤالات	کلاً مخالفم	مخالقم	بی‌تفاوتم	موافقم	کلاً موافقم
۱	والدین باید به بچه‌های خود اجازه دهند تا هر آن چه را که می‌خواهند، انجام دهند.					
۲	بچه‌ها باید فقط از آن چه والدینشان می‌گویند، پیروی کنند، در غیر این صورت باید آن‌ها را تنبیه کرد.					
۳	اگر به مشکلات بچه‌ها توجه شود، این دردسر را به دنبال دارد که آن‌ها گستاختر شده و انتظارات بیشتری از والدین خواهند داشت.					
۴	هرگاه والدین تصمیمی برای بچه‌ها بگیرند، باید دلایل آن را به آن‌ها بگویند.					
۵	اگر بچه‌ها نسبت به محدودیت‌های ایجاد شده در خانواده اعتراضی داشتند، والدین باید با صحبت کردن، آن‌ها را قانع کنند.					
۶	والدین نباید در کارهای مربوط به بچه‌ها دخالت کنند، چون بچه‌ها به طور ذاتی راه خودشان را پیدا می‌کنند.					
۷	اگر بچه‌ها کاملاً مطابق میل والدین خود رفتار کنند، در آینده افراد موفق خواهند شد.					
۸	بچه‌ها باید کاری را که والدین از آن‌ها انتظار دارند، انجام دهند. اما اگر انتظارات والدین غیر قابل قبول بود، باید بتوانند آن را آزادانه با والدین خود مطرح کنند.					
۹	وقتی والدین از بچه‌ها می‌خواهند تا کاری را انجام دهند، بچه‌ها باید بدون چون و چرا آن را انجام دهند.					
۱۰	والدین نباید بچه‌ها را در منزل محدود کنند، بلکه باید آن‌ها را آزاد بگذارند تا تمام لوازم اطراف خود را دستکاری کنند.					
۱۱	هرگاه بچه‌ها برخلاف میل والدین رفتار کردند، والدین باید به جای تنبیه آن‌ها را راهنمایی کنند.					
۱۲	والدین خیلی زود باید به بچه‌ها بفهمانند که رئیس خانواده کیست.					
۱۳	والدین باید در تصمیم‌گیری‌های مربوط به خانواده فقط آن چه را که خواست بچه‌ها است، انجام دهند.					

ردیف	سوالات	کاملاً مخالفم	مخالفم	تقریباً مخالفم	موافقم	کاملاً موافقم
۱۴	اگر والدین رفتار و خواسته‌های بچه‌ها را محدود نکنند، بیشتر مشکلات حل می‌شود.					
۱۵	والدین باید هنگام تصمیم‌گیری در مورد مسائل و برنامه‌های خانواده نظر بچه‌ها را دخالت دهند و از آن‌ها نیز نظر خواهی کنند.					
۱۶	والدین باید با بچه‌هایی که با نظر آن‌ها مخالفت می‌کنند، به شدت برخورد نمایند.					
۱۷	والدین باید به بچه‌ها اجازه دهند تا خودشان در کارها تصمیم‌گیری کنند.					
۱۸	شوخی و بازی کردن بچه‌ها در حضور والدین، توهین به آن‌ها است.					
۱۹	بچه‌ها به بازی و تفریح نیاز دارند، برای این کار والدین باید به آن‌ها اجازه دهند تا هر وقت که دلشان خواست از منزل خارج شوند.					
۲۰	باید به بچه‌ها اجازه داده شود که اگر فکر می‌کنند نظرشان از نظرات والدین خود بهتر است، آن را ابراز کنند.					
۲۱	وقتی بچه‌ها مرتکب اشتباهی می‌شوند، هیچ‌گاه نباید آن‌ها را سرزنش کرد.					
۲۲	اگر والدین تصمیمی برخلاف میل بچه‌ها گرفتند، باید با بچه‌ها گفتگو کنند و حتی اگر در تصمیم خود اشتباه کرده بودند، آن را بپذیرند.					
۲۳	گاهی اوقات والدین باید با بچه‌ها سازش کنند، نه این که همیشه انتظار داشته باشند که بچه‌ها با آن‌ها سازش نمایند.					
۲۴	بچه‌ها را باید آزاد گذاشت تا خودشان تجربه کنند.					
۲۵	بعضی از بچه‌ها ذاتاً بد هستند و باید طوری تربیت شوند که از والدین خود بترسند.					
۲۶	بچه‌ها وقتی بزرگ شوند، از سخت‌گیری والدین خود سپاسگزاری خواهند کرد.					
۲۷	وقتی بچه‌ها دچار مشکل و دردمر می‌شوند (کار خطایی انجام می‌دهند) باید بدانند که با مطرح کردن آن مشکل برای والدین خود تنبیه نمی‌شوند.					

ردیف	سؤالات	کاملاً مخالفم	مخالفم	تقریباً مخالفم	موافقم	کاملاً موافقم
۲۸	در مجالس و میهمانی‌ها باید بچه‌ها را آزاد گذاشت تا محیط اطراف خود را دستکاری کنند تا حس کنجکاوی آن‌ها ارضا شود.					
۲۹	بچه‌ها جدی و کوشا نخواهند بود، مگر این که درباره کارهای آن‌ها سخت‌گیری کنیم.					
۳۰	هر چند بچه‌ها تجربه کمی دارند، اما گاهی اوقات نظر آن‌ها بهتر از نظر والدین است.					
